

УДК 622.324 + 622.691 (045)

Е.П. Ясиніцький, к.т.н., доц.
В.О. Лигін, к.т.н., доц.
Р.Ю. Ярмілко, студ.

ЗАХИСНІ РІШЕННЯ ПІД ЧАС ВИДОБУВАННЯ ПРОПАН-БУТАНА

Запропоновано комплекс заходів з підвищення безпечності роботи технологічного обладнання під час видобування пропан-бутана на родовищах природного газу в умовах дотискувальних компресорних станцій.

Was offered a complex of measures to rise up the safety of work technological equipment by receiving propane-butane on entrails of natural gas in condition of compressornal station.

Вступ

Одним з альтернативних видів палива, котре широко використовується в наш час, є зріджений газ пропан-бутан. Його отримують з нафти і сконденсованих нафтових попутних газів. Щоб ця суміш залишалася рідкою, її зберігають і транспортують під тиском 1,6 МПа (16 атмосфер).

За характеристиками зріджений пропан-бутан майже не відрізняється від стисненого природного газу: те ж високе октанове число, ті ж непогані екологічні й експлуатаційні показники є у зрідженого пропан-бутана. Перевага зрідженого пропан-бутана перед метаном – 225 л. Цього палива вистачає на пробіг близько 500 км, а метану, який уміщується у восьми балонах, – на вдвічі менший пробіг [1].

Зріджений газ універсальніший за тверде і рідке паливо, в усьому є ідеальним видом комунально-побутового палива, котре робить споживача незалежним від таких монопольних постачальників енергії, як газові та електричні компанії. Чистота продуктів спалювання, простота конструкцій пальника й апаратури, легкість контролю і викид вихідних газів, можливість постачання в балонах різного об'єму дає змогу використовувати зріджений газ у віддалених районах, а також за наявності одноразового газового обладнання або сезонного опалення осель і т. п.

Пропан-бутан використовують як автомобільне паливо в хімічній промисловості, як розчинник – для депарафінізації і деасфальтування нафтових продуктів, у процесі полімеризації вінілових ефірів і для екстракції жирів, а також для отримання сажі, з киснем – для різання металу [2].

Для цього в нафтогазовій промисловості України приділяється велика увага підвищенню продуктивності і безпечності установок з видобування пропан-бутана.

Технологія видобування пропан-бутана

Видобування пропан-бутана розглянемо на принципі технології низькотемпературної сепарації (НТС). Процес проходить в одному режимі. Природний газ з родовищ спочатку потрапляє до установки комплексної підготовки газу, де він проходить первинну обробку.

На дотискувальній компресорній станції (ДКС) газ очищується, компримується, стискується, охолоджується, осушується, де з нього виділяються рідкі фракції вуглеводнів.

Після ДКС природний газ під тиском 5,5 МПа подається на установку НТС, де він охолоджується, очищується, проходить первинну сепарацію I та II ступеня, з нього видаляються конденсат і волога. Відділена волога стікає в каналізацію.

Для деетанізації конденсату і виділення пропан-бутана в схемі НТС передбачається газофракційна технологія.

Після НТС газ під тиском 3,5–3,8 МПа потрапляє в газопровід споживача, пропан-бутан потрапляє на склад пропан-бутана, звідкіля транспортується до споживача [3].

Аналіз досліджень та публікацій

Аналіз роботи підприємств з вилучення пропан-бутана за останні роки в різних умовах дозволяє виділити такі основні причини відмов обладнання на установках поглибленого вилучення вуглеводнів, які сприяють виникненню та розвитку аварійних ситуацій [2]:

- утворення льодових пробок, гідратів на усьому шляху руху скрапленого газу в трубопроводах та резервуарах;
- розрив трубопроводу уздовж зварного стику або по тілу труби;
- тріщини або свищі в результаті корозії, ерозії, втоми та повзучості матеріалу, перевищення тиску або заводського браку;
- помилки обслуговуючого персоналу;

- руйнування фланцевих з'єднань, запобіжних клапанів, зварних швів тощо;
- потрапляння до резервуару сторонньої речовини (повітря) під час ремонтно-оглядових робіт;
- гідравлічний розрив резервуару;
- переповнення резервуару;
- ерозії, кавітація насосів;
- зовнішній механічний вплив (уламки від руйнування сусідніх резервуарів тощо);
- зовнішній тепловий вплив, такий як локальне перегрівання корпусу резервуара або пов'язане з цим різке зниження його механічної міцності [3].

Постановка завдання – визначення ймовірних умов, що призводять до виникнення аварій на установках з вилучення пропан-бутана.

Фактори, що спричиняють аварійні ситуації, можна розділити на внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх факторів, пов'язаних з помилками, запізненням, бездіяльністю персоналу в штатних і нештатних ситуаціях, несанкціонованими діями персоналу, належать [3]:

- порушення посадових інструкцій та інструкцій з виконання технологічних операцій;
- помилкові дії під час обслуговування і ремонтних роботах на об'єкті;
- запізнення під час прийняття рішень із задіяння потрібного рівня системи захисту;
- бездіяльність і помилка в діях у нештатній ситуації.

До зовнішніх впливів природного і техногенного характеру можна віднести [4]:

- ураганні вітри;
- снігові заноси й аномальне зниження (підвищення) температури повітря;
- потрапляння обладнання в зону дії уражальних факторів аварій, які виникли на сусідніх об'єктах;
- навмисні дії (диверсія).

Для запобігання аварійним ситуаціям і зниження тяжкості їх наслідків, захисту обслуговуючого персоналу і населення населених пунктів довкола підприємства, необхідно розробляти заходи зі зниження ступеня ризику виникнення аварій.

Вимоги, які спрямовані на запобігання виникненню та розвитку аварій

У технічних рішеннях, спрямованих на запобігання виникненню та розвитку аварій від розгерметизації обладнання, забезпечення безпечних умов роботи персоналу та забезпечення вибухо- і пожежобезпеки, передбачено [5]:

- автоматичний контроль і керування технологічним процесом із застосуванням мікропроцесорної та комп'ютерної техніки;
- застосування негорючих матеріалів;
- застосування автоматичних систем пожежної сигналізації, пожежогасіння та контролю загазованості;
- систему безаварійного зупинення технологічного процесу, котра у випадку аварійної ситуації забезпечує автоматичне відключення установки поглибленого вилучення вуглеводнів (УПВВ) від ДКС;
- блокування в разі припинення подачі електроенергії, аварійної розгерметизації технологічних блоків.

Заходи, які повинні передбачатися для зменшення ризику виникнення аварій

Технічне навчання персоналу слід проводити відповідно до правил та норм безпеки, діючих на підприємстві. Навчання працівників безпечним методам праці має включати:

- усі види інструктажів: первинний, періодичний, позачерговий;
- перевірку знань: первинну періодичну та позачергову.

Комплекс засобів автоматизації забезпечує [3]:

- постійний і повний контроль основних параметрів технологічного процесу;
- автоматичне їх регулювання;
- дистанційне й автоматичне керування технологічними процесами;
- своєчасне виявлення аварійних ситуацій;
- оповіщення персоналу.

Ураховуючи високий рівень ризику під час керування вибухонебезпечними технологічними процесами, у складі автоматичної системи керування технологічними процесами УПВВ створюється підсистема протиаварійного захисту технологічного процесу та обладнання, яка будується на програмно-апаратних засобах підвищеної надійності.

Підсистема протиаварійного захисту повинна забезпечити виконання основних функцій безпеки (відключення та розвантаження обладнання, відкриття/закриття арматури) незалежно від працездатності інших елементів системи керування [3].

Захист від пожежі, загазованості, від блискавки виконують відповідно до вимог нормативної документації.

Захисні заходи під час отруєння пропан-бутаном

Пропан-бутан може впливати на людину. Проте це сильний наркотик, але, у зв'язку з малою розчинністю у воді та в крові, щоб викликати наркотичний ефект, потрібні високі концентрації у повітрі, щоб створилися небезпечні концентрації у крові. Пропан-бутан викликає подразнення слизових оболонок очей, збудження нервової системи, зниження пульсу, у разі сильних отруєнь – пневмонію, втрату свідомості.

Перша допомога потерпілим від впливу речовини полягає у такому:

– потерпілого треба винести з небезпечної ділянки;
– у разі порушення дихання надягти кисневу маску;

– якщо тяжке отруєння, викликати лікаря.

Ні в якому разі не давати морфін, адреналін.

Засоби захисту від отруєння пропан-бутаном:

якщо концентрації невисокі, підійде фільтруючий промисловий протигаз.

При високих концентраціях пропан-бутана потрібні ізолюючі шлангові протигazi, але, якщо зафіксовано недостачу кисню, надягають кисневі респіратори.

Методом перетворення речовини в нешкідливий стан є спалювання [6].

Висновки

1. На основі досвіду експлуатації обладнання для вилучення пропан-бутана виявленні основні причини відмов обладнання, яке спричиняє аварійні ситуації.

2. Запропоновано технічні рішення для підвищення надійності роботи технологічного обладнання.

3. Запропоновано комплексний захист для зменшення ризику виникнення аварій.

Література

1. *Лаврус В.С.* Источники энергии. – К.: НиТ, 1997. – С. 1–4.
2. *Бекиров Т.М., Шаталов А.Т.* Сбор и подготовка к транспорту природных газов. – М.: Недра, 1986. – 261 с.
3. *Облаштування Хрещищенського ГКР.* Установка поглибленого вилучення вуглеводнів на ГС Хрещищенського ПВНГК. Основні технічні рішення. – К.: ВАТ «ІВП «ВНІПТРАНСГАЗ», 2007. – С. 2–32.
4. *Мишуев А.В., Касенков В.В., Комаров А.А.* Безопасность промышленных и гражданских объектов при аварийном взрыве газопаровоздушных смесей // Проблемы безопасности при ЧС. – М., 1996. – № 6. – С. 8–12.
5. *Сафонов В.С., Одишария Г.Э., Швыряев А.А.* Теория и практика анализа риска в газовой промышленности. – М.: НУМЦ Минприроды России, 1996. – С. 106–115.
6. *Краткая химическая энциклопедия: В 5 т. / под ред. И.Л. Кнунянца.* – М.: Сов. энциклопедия, 1961. – Т. 1. – С. 491; Т. 4. – С. 351.

Стаття надійшла до редакції 25.11.08.